

Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση

Τόμ. 1 (2009)

1ο Εκπαιδευτικό Συνέδριο «Ένταξη και χρήση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία»

Πρακτικές Ψηφιακού Γραμματισμού και Χρήση των Ιστολογίων (Blogs): Βιβλιογραφική Επισκόπηση Μ. Παυλίδου

Μαρία Παυλίδου

Βιβλιογραφική αναφορά:

Παυλίδου Μ. (2024). Πρακτικές Ψηφιακού Γραμματισμού και Χρήση των Ιστολογίων (Blogs): Βιβλιογραφική Επισκόπηση Μ. Παυλίδου. *Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση*, 1, 555–559. ανακτήθηκε από <https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/cetpe/article/view/6565>

Πρακτικές Ψηφιακού Γραμματισμού και Χρήση των Ιστολογίων (Blogs): Βιβλιογραφική Επισκόπηση

Μαρία Παυλίδου

Φοιτήτρια ΜΠΣ Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας, Α.Π.Θ.

pavlidma@hotmail.com

Περίληψη

Στο παρόν άρθρο επιχειρείται μία επισκόπηση της έρευνας που σχετίζεται με τα ιστολόγια ως περιβάλλοντα πρακτικών ψηφιακού γραμματισμού, προκειμένου να αναδειχθούν τα κυριότερα ερευνητικά ερωτήματα και πορίσματα και να αναζητηθούν πιθανά ερευνητικά κενά. Στο πρώτο μέρος παρουσιάζεται μία σύντομη εισαγωγή στην ιστορία και τα χαρακτηριστικά των ιστολογίων, ακολουθεί στο δεύτερο μέρος η θεωρία στην οποία στηρίχτηκε η ταξινόμηση των ερευνών που μελετήθηκαν και στο τρίτο η παρουσίαση της σχετικής βιβλιογραφίας.

Λέξεις κλειδιά: ιστολόγια, γραμματισμός, ταυτότητα.

1. Εισαγωγή

Στόχος της παρούσας μελέτης είναι η επισκόπηση της έρευνας που σχετίζεται με τα ιστολόγια (blogs) ως περιβάλλοντα πρακτικών ψηφιακού γραμματισμού, προκειμένου όχι μόνο να αναδειχθούν οι κυριότεροι ερευνητικοί προσανατολισμοί και τα υπάρχοντα πορίσματα, αλλά και να αναζητηθούν τα ερευνητικά κενά που θα μπορούσαν να συμπληρωθούν από επόμενες έρευνες.

Οι μελέτες οι οποίες εξετάστηκαν προέκυψαν ύστερα από βιβλιογραφική αναζήτηση σε -ηλεκτρονικά κυρίως- επιστημονικά περιοδικά, ενώ η ταξινόμησή τους προέκυψε, αφού έγινε πρώτα μια προσεκτική ολιστική ανάγνωση των κειμένων. Βάσει της ανάγνωσης προέκυψε μια τριμερής ταξινόμηση, η οποία διακρίνει τις έρευνες σε αυτές που αντιμετωπίζουν τα ιστολόγια ως περιβάλλοντα που υποστηρίζουν τη γλωσσική διδασκαλία, σε αυτές που τα αντιμετωπίζουν ως πρακτική γραμματισμού και σε αυτές που αναζητούν τη σχέση των ιστολογίων ως κοινωνικών πρακτικών με τη διαμόρφωση εγγράμματων ταυτοτήτων.

2. Η ιστορία και τα χαρακτηριστικά των ιστολογίων

Τα ιστολόγια ορίζονται συνήθως ως ιστοσελίδες που ενημερώνονται συχνά και στις οποίες οι δημοσιεύσεις κατατάσσονται χρονολογικά. Το περιεχόμενό τους αποτελείται από προσωπικές παρατηρήσεις ή παραθέματα από άλλες πηγές, ενώ την ευθύνη των δημοσιεύσεων την έχει συνήθως ένα άτομο. Μοιάζουν πολύ με προσωπικά διαδικτυακά ημερολόγια που περιλαμβάνουν σκέψεις και συνδέσμους σε άλλες ιστοσελίδες, ενώ όσοι διαβάζουν αυτά τα ημερολόγια έχουν τη δυνατότητα να σχολιάζουν και να καταθέτουν τη δική τους άποψη.

Σύμφωνα με τους Lankshear και Knobel (2006), κύρια χαρακτηριστικά των ιστολογίων ως είδους κειμένου είναι η υβριδικότητα, δεδομένου ότι τα περισσότερα από αυτά ενσωματώνουν γνωρίσματα από διάφορα κειμενικά είδη, και η πολυτροπικότητα, καθώς πολλές φορές μαζί με το γραπτό κείμενο συνυπάρχουν σε αυτά και άλλοι σημειωτικοί πόροι. Γενικότερα όμως τόσο το περιεχόμενο όσο και η μορφή τους δεν είναι αυστηρά καθορισμένα.

Τα πρώτα ιστολόγια, η αφετηρία των οποίων εντοπίζεται στις αρχές της δεκαετίας του '90, ξεκίνησαν ως ιστοσελίδες με παροχές συνδέσμων σε άλλες ιστοσελίδες. Ωστόσο, η πρώτη αυτή μορφή των ιστολογίων ήταν εξαιρετικά δύσχρηστη, καθώς απαιτούσε καταρτισμένους χρήστες. Το 1999 όμως, μέσω του Pitas.com και του Blogger.com, γίνεται απλοποίηση των εργαλείων δημιουργίας ιστολογίων, η οποία καθιστά δυνατή και εύκολη τη χρήση τους και η οποία έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας νέας και μαζικής γενιάς χρηστών ιστολογίων σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα, αλλά και την αλλαγή στο περιεχόμενο των ιστολογίων (για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την ιστορική διαμόρφωση και εξέλιξη των ιστολογίων βλ. Blood 2002).

3. Θεωρητικό πλαίσιο

Τα άρθρα που μελετήθηκαν, προκειμένου να ταξινομηθούν, διακρίθηκαν ανάλογα με το κατά πόσο στηρίζονται σε τρεις κύριες, κατά τη γνώμη μου, ερευνητικές τάσεις που σχετίζονται με τις ΤΠΕ και τη γλώσσα και οι οποίες παρουσιάζονται στη συνέχεια.

Η πρώτη προσέγγιση αναζητά τον τρόπο αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών (NT) στη γλωσσική εκπαίδευση, προβάλλοντας είτε το ευχάριστο και ενδιαφέρον μαθησιακό πλαίσιο που διαμορφώνουν αυτές για τα παιδιά είτε την προσφορά αυθεντικών περιστάσεων επικοινωνίας, οι οποίες θεωρούνται χρήσιμες για τη διδασκαλία της γλώσσας μέσω μιας επικοινωνιακής προσέγγισης. Τα επιχειρήματα -άλλοτε λιγότερο και άλλοτε περισσότερο ουσιώδη- είναι πολλά. Αυτό όμως που έχει ιδιαίτερη σημασία είναι πως λόγω των εξελίξεων των τελευταίων δεκαετιών σε κοινωνικό, οικονομικό και τεχνολογικό επίπεδο η αξιοποίηση των NT στη γλωσσική εκπαίδευση είναι πλέον επιτακτική.

Σύμφωνα με τη δεύτερη προσέγγιση το κυρίαρχο ερώτημα δεν είναι τόσο ο τρόπος αξιοποίησής των NT στη διδασκαλία όσο οι αλλαγές που εντοπίζονται στο πεδίο του γραμματισμού με τη χρήση του νέου αυτού μέσου. Κατά τον Halliday (1996: 339-376), είναι απαραίτητο κανείς να αντιλαμβάνεται τις νέες συμβάσεις που έχουν προσδώσει στη γραφή οι NT, καθώς αυτές έχουν ως αποτέλεσμα να έχει αποκτήσει η γραφή χαρακτηριστικά «τρόπου», να αποτελεί δηλαδή σημειωτικό πόρο για τη σχεδίαση νοημάτων. Πέρα από αυτές τις νέες βασικές συμβάσεις, είναι απαραίτητο κανείς να είναι κριτικά ενημερωμένος για τη σχέση γλώσσας και τεχνολογίας, καθώς με τις ΤΠΕ όχι μόνο έχουμε υιοθέτηση γραφηματικών συστημάτων που δεν ανήκουν στην παράδοση μιας γλώσσας (όπως τα γνωστά για τα ελληνικά δεδομένα *greeklish*), αλλά επιπλέον παρατηρείται πως ο χαρακτήρας της γλώσσας της τεχνολογικά διαμεσολαβημένης επικοινωνίας έχει τις ιδιότητες τόσο του προφορικού όσο και του γραπτού λόγου, γεγονός που έχει ωθήσει κάποιους ερευνητές να κάνουν λόγο για τη δημιουργία μιας νέας γλώσσας, της λεγόμενης *δικτυογλώσσας (netlish)*.

Ένα ακόμη στοιχείο που δεν μπορεί κανείς να αγνοήσει είναι ο πολυτροπικός χαρακτήρας, η συνύπαρξη δηλαδή του γραπτού λόγου των κειμένων που εμφανίζονται μέσω των NT με άλλους σημειωτικούς πόρους, διάσταση η οποία έχει οδηγήσει στην ανάπτυξη θεωριών, όπως η γνωστή θεωρία της πολυτροπικότητας των Kress & van Leeuwen.

Ενδιαφέρουσα προσέγγιση στον τομέα αυτό αποτελεί και η προσέγγιση των Lankshear & Knobel (2007), σύμφωνα με τους οποίους ο γραμματισμός κατανοείται ως μέρος κοινωνικών, πολιτισμικών, πολιτικών, οικονομικών και ιστορικών πρακτικών, ενώ το περιεχόμενο των νέων γραμματισμών δεν εξαρτάται από το τεχνολογικό υλικό των νέων μέσων επικοινωνίας, αλλά από το «νέο ήθος», όπως το αποκαλούν οι συγγραφείς, τις αλλαγές δηλαδή σε αξίες, σε αντιλήψεις, σε ιδεολογία, οι οποίες έχουν ως αποτέλεσμα νέες υποκειμενικότητες. Με άλλα λόγια, το νέο στοιχείο στο περιεχόμενο του γραμματισμού, κατά τους Lankshear & Knobel, εντοπίζεται στο κατά πόσο με τις πρακτικές ψηφιακού γραμματισμού διαμορφώνονται άλλου είδους ταυτότητες, οι οποίες συγκροτούν νέα υποκείμενα.

Οι αναζητήσεις της τρίτης προσέγγισης σχετίζονται με τον τρόπο με τον οποίο δομούνται ταυτότητες μέσω της συμμετοχής στις κοινωνικές πρακτικές που αναπτύσσονται κατά τη χρήση των NT. Αξιόλογη σε αυτόν τον τομέα είναι η προσέγγιση του Gee (Lankshear & Knobel, 2007: 2-4), σύμφωνα με τον οποίο ο γραμματισμός θεωρείται μέρος της ταυτότητας ενός υποκειμένου, γεγονός που σημαίνει πως κάθε προσπάθεια κατανόησης του περιεχομένου του γραμματισμού πρέπει απαραίτητα να λαμβάνει υπόψη τη συγκρότηση συγκεκριμένου τύπου ταυτοτήτων. Το είδος της απαιτούμενης ταυτότητας και του εγγράμματος πολίτη δεν καθορίζεται από τα νέα τεχνολογικά μέσα, αλλά από τις κοινωνικές επιταγές κάθε εποχής, μέρος των οποίων είναι στη σύγχρονη πραγματικότητα και οι ψηφιακές πρακτικές γραμματισμού.

4. Βιβλιογραφική επισκόπηση

4.1 Τα ιστολόγια ως μέσο υποστήριξης της γλωσσικής διδασκαλίας

Οι έρευνες οι οποίες αντιμετωπίζουν τα ιστολόγια ως υποστηρικτικά μέσα για τη γλωσσική διδασκαλία επικεντρώνονται κυρίως στην αναζήτηση των χαρακτηριστικών που καθιστούν τα ιστολόγια κατάλληλα να προωθήσουν το γραμματισμό εντός της τάξης.

Σύμφωνα με τον Huffaker (2005), με τη χρήση των ιστολογίων προωθείται τόσο η ατομική μάθηση όσο και η κοινωνική, δεδομένου ότι τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα της αυτοέκφρασης μέσω της συγγραφής κειμένων που δημοσιεύονται στο προσωπικό τους ιστολόγιο, ενώ ταυτόχρονα μπορούν να σχολιάζουν τα κείμενα άλλων παιδιών, προσφέροντας με αυτόν τον τρόπο ανατροφοδότηση στο γραπτό λόγο τους. Μέσω της διαδικασίας αυτής καλλιεργούνται και αναπτύσσονται όχι μόνο οι γνωστικές, αλλά και οι μεταγνωστικές δεξιότητες των παιδιών. Επιπλέον, η χρήση των ιστολογίων προωθεί τη διαθεματική προσέγγιση ως πρόταση διδακτικής μεθοδολογίας, δεδομένου ότι μπορεί να αξιοποιηθεί το περιεχόμενο διαφορετικών γνωστικών αντικειμένων κατά τη σύνταξη κειμένων που πρόκειται να δημοσιοποιηθούν σε ένα ιστολόγιο.

Στη μελέτη των Duffy & Bruns (2006) παρουσιάζονται οι εκπαιδευτικές ωφέλειες και οι δυνατότητες εκπαιδευτικής χρήσης των ιστολογίων. Μεταξύ άλλων θεωρείται πως τα ιστολόγια καλλιεργούν την κριτική και αναλυτική σκέψη και προωθούν τη δημιουργική και συνεργατική μάθηση μέσω των κοινωνικών αλληλεπιδράσεων που προσφέρουν. Ως προς την παιδαγωγική αξιοποίησή τους, προτείνεται -ανάλογα με

την εκπαιδευτική προσέγγιση- μια σειρά διδακτικών πρακτικών, όπως η δημιουργία φακέλου μαθήματος (portfolio) από κάθε μαθητή και ο σχολιασμός τόσο των κειμένων που παράγονται μέσα στην τάξη, όσο και των κειμένων που παράγονται από τα ίδια τα παιδιά στα ιστολόγια τους.

Στηριζόμενος σε εμπειρικά δεδομένα ο Walker (2005) υποστηρίζει πως η χρήση των ιστολογίων προωθεί τον ψηφιακό γραμματισμό και επικεντρώνεται στη σημασία που έχει η δημοσιοποίηση των κειμένων και η ύπαρξη πραγματικών αναγνωστών, αφού οι χρήστες των ιστολογίων γράφουν έχοντας επίγνωση ότι τα κείμενά τους πράγματι θα διαβαστούν και θα σχολιαστούν από κάποιους αναγνώστες.

Τέλος, ο O' Donnell (2006) στο κείμενό του αναζητάει την παιδαγωγική πτυχή των ιστολογίων υποστηρίζοντας πως αυτά δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται ως ένα ξεχωριστό τεχνολογικό εργαλείο που μπορεί να υποστηρίξει τη διδασκαλία και τη μάθηση, αλλά ως μία τοποθετημένη σε ένα ευρύτερο θεωρητικό μοντέλο παιδαγωγική πρακτική. Κατά τον O' Donnell το ευρύτερο αυτό θεωρητικό μοντέλο είναι ο *οικοδομητισμός* (constructionism) του Papert, σύμφωνα με τον οποίο η μάθηση θεωρείται οικοδόμηση γνωστικών δομών, διαδικασία η οποία επιτυγχάνεται καθώς οι μαθητές συνειδητά κατασκευάζουν ένα αντικείμενο ή μια οντότητα, είτε πρόκειται για πύργο στην άμμο είτε για μία επιστημονική θεωρία.

4.2 Τα ιστολόγια ως πρακτική γραμματισμού

Εκτός από την αναζήτηση του τρόπου διδακτικής αξιοποίησης των ιστολογίων, μεγάλο μέρος της έρευνας σχετίζεται με την εξέταση των πρακτικών γραμματισμού που αναδύονται κατά τη χρήση αυτού του μέσου και ιδιαίτερα με τα χαρακτηριστικά εκείνα που διαφοροποιούν τις πρακτικές αυτές από τις παραδοσιακές πρακτικές γραμματισμού.

Στην έρευνά τους οι Lankshear & Knobel (2006) εξετάζουν τον παράγοντα της συμμετοχής κατά τη διαδικασία της χρήσης ιστολογίων, ο οποίος προκύπτει λόγω της δυνατότητας του σχολιασμού των κειμένων, της προσθήκης συνδέσμων σε άλλα ιστολόγια, της αποστολής μηνυμάτων μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και της λειτουργίας του RSS (Really Simple Syndication). Εξετάζοντας συγκεκριμένα ιστολόγια καταλήγουν στο συμπέρασμα πως η χρήση των ιστολογίων είναι μία συμμετοχική και κατ' επέκταση κοινωνική πρακτική, της οποίας οι κοινωνικές και οντολογικές δομές αναδεικνύουν το «νέο ήθος» και τη σημασία του για τον προσδιορισμό των νέων γραμματισμών.

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί η οπτική του Shirky (2003), σύμφωνα με τον οποίο όσο περισσότερους αναγνώστες έχει ένα ιστολόγιο, τόσο λιγότερες ευκαιρίες συμμετοχής έχει ο χρήστης του, ο οποίος μεταδίδει πόρους, διανέμοντας υλικό, αλλά δεν προλαβαίνει να συμμετέχει στις συζητήσεις γι' αυτό. Επομένως, κατά το Shirky η διαδικασία της συμμετοχής και της αλληλεπίδρασης δεν πρέπει να λαμβάνεται εξ ορισμού ως δεδομένη.

Το κείμενο του Shirky αναφέρεται εκτενώς και στους νόμους που καθορίζουν την ισχύ, δηλαδή τη δημοσιότητα ενός ιστολογίου έναντι άλλων, η οποία δεν καθορίζεται τόσο από τις γλωσσικές ικανότητες και τις πρακτικές γραμματισμού με τις οποίες εμπλέκεται ο συγγραφέας του, αλλά από το κατά πόσο αυτός εντάσσεται σε μία ομάδα με κοινά ενδιαφέροντα και στόχους και από το κατά πόσο είναι δημοφιλής σε αυτήν την ομάδα.

Στηριζόμενοι σε ανάλογες διαπιστώσεις οι Lankshear & Knobel (2003) αναζητούν τις διαστάσεις και τη σημασία της *δυναμικής γραφής* (powerful writing) στα πλαίσια της χρήσης ιστολογίων και υποστηρίζουν πως πρόκειται για γραφή έντονα στοχοθετημένη και διαμορφωμένη ιδεολογικά, σε αντίθεση με την παιδαγωγική του γραπτού λόγου που δεν προϋποθέτει απαραίτητα το στόχο και την ιδεολογική τοποθέτηση απέναντι στα πράγματα. Βάσει αυτών των διαπιστώσεων οι Lankshear & Knobel καταλήγουν πως τα χαρακτηριστικά της δυναμικής γραφής κατά τη χρήση ιστολογίων είναι διαφορετικά σε σχέση με τη συγγραφή παραδοσιακών έντυπων κειμένων, γεγονός που θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη και κατά τη διδακτική αξιοποίηση του μέσου αυτού.

Πλαισιώνοντας την έρευνά τους με τη θεωρία των Νέων Σπουδών στο Γραμματισμό (New Literacy Studies) και τη θεωρία της πολυτροπικότητας των Kress & van Leeuwen, οι Davies & Merchant (2007) εστιάζουν το ενδιαφέρον τους στις διαδικασίες που σχετίζονται με τη δημιουργία και τη χρήση ιστολογίων, καθώς επίσης και στα χαρακτηριστικά των ιστολογίων ως νέου κειμενικού είδους. Μεταξύ των σημαντικότερων συμπερασμάτων, στα οποία κατέληξαν, είναι η αλληλεπίδραση της ταυτότητας ενός υποκειμένου με την νέα αυτή πρακτική γραμματισμού και η διαμόρφωση διαφορετικού είδους εγγράμματης ταυτότητας. Σε σχέση με τα χαρακτηριστικά των κειμένων κατέληξαν πως τα ιστολόγια ως νέο κειμενικό είδος, επειδή αποτελούν αποτέλεσμα της συμμετοχής πολλών συγγραφέων, γίνονται δύσκολα κατανοητά σε όσους βρίσκονται εκτός της ομάδας που τα πλαισιώνει. Τέλος, ως προς τη δημιουργία κοινωνικών δικτύων, το γεγονός πως η τοπική επικοινωνία αλληλεπιδρά με την παγκόσμια είναι ένα ακόμα γνώρισμα που χαρακτηρίζει τα ιστολόγια ως πρακτική νέου γραμματισμού.

Κλείνοντας την ενότητα αυτή αξίζει να γίνει αναφορά και στην έρευνά των Herring et al. (2006), οι οποίοι εξετάζουν τις αλλαγές που παρατηρούνται στα χαρακτηριστικά του νέου αυτού μέσου. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνάς τους, παρά το ότι -όπως συχνά παρατηρείται- αυξάνεται ο βαθμός της πολυτροπικότητας των κειμένων εξαιτίας του διαδικτύου, αυτό που παρατηρείται στα ιστολόγια είναι η αύξηση του γραπτού λόγου. Επιπλέον, παρά το ότι η αλληλεπίδραση θεωρείται ως ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά της τεχνολογικά διαμεσολαβημένης επικοινωνίας, στα ιστολόγια παρατηρείται η τάση να μειώνεται ο αριθμός των υπερσυνδέσμων, ενώ οι χρήστες τείνουν να μην επικοινωνούν μεταξύ τους, να μην παρέχουν συνδέσμους σε άλλες ιστοσελίδες, ενώ ο αριθμός των σχολίων για κάθε δημοσιευμένο κείμενο μπορεί να μην είναι σταθερός, ωστόσο παραμένει χαμηλός. Τέλος, παρατηρείται μία σχετικά υψηλή τάση να δηλώνεται το όνομα του συγγραφέα, ενώ μειώνεται η τάση της χρήσης ψευδωνύμων, γεγονός που έρχεται σε αντίθεση με την άποψη αυτών που πιστεύουν πως η τεχνολογικά διαμεσολαβημένη επικοινωνία ενθαρρύνει την ανωνυμία. Από την άλλη, τα χαρακτηριστικά τα οποία φαίνεται να μην παρουσιάζουν αλλαγές είναι πως τα ιστολόγια με ένα συγγραφέα συνεχίζουν να παραμένουν τα περισσότερα, ενώ συνεχίζει να παραμένει μειωμένη η τάση δημοσίευσης φωτογραφιών του χρήστη. Χαρακτηριστικά όπως το γένος και η ηλικία του χρήστη και το είδος του ιστολογίου δεν φαίνεται να παρουσιάζουν τάσεις αλλαγής, αλλά ποικίλλουν ανάλογα με το δείγμα της έρευνας.

4.3 Τα ιστολόγια ως κοινότητα πρακτικής και διαμόρφωσης ταυτότητας

Είναι εύκολο να παρατηρήσει κανείς πως τα περισσότερα ιστολόγια μέσω της παροχής συνδέσμων σε άλλα εντάσσονται σε κάποια κοινότητα, τα μέλη της οποίας φαίνεται να έχουν κοινά ενδιαφέροντα. Η παρατήρηση αυτή έχει προκαλέσει την αναζήτηση από κάποιους ερευνητές των κοινωνικών πρακτικών που αναπτύσσονται μέσω των ιστολογίων και της σχέσης τους με τη διαμόρφωση ταυτότητων.

Στην έρευνα των Miller & Shepherd (2004) κεντρικό ερώτημα είναι το κατά πόσο και με ποιον τρόπο σχετίζεται το νέο αυτό είδος κειμένου με την κοινωνική και ιστορική στιγμή της δημιουργίας και της εξέλιξής του. Οι συγγραφείς του άρθρου υποστηρίζουν πως αξιοσημείωτο κοινωνικό χαρακτηριστικό κατά τη δεκαετία του '90, όπου και τοποθετείται η απαρχή των ιστολογίων, είναι η τάση για δημοσιοποίηση της προσωπικής ζωής, αφού την εποχή αυτή στην τηλεόραση ακμάζουν οι εκπομπές που ασχολούνται με την προσωπική ζωή όχι μόνο διάσημων, αλλά και απλών, καθημερινών ανθρώπων. Φαίνεται δηλαδή μία τάση κατά την οποία το ιδιωτικό απόρρητο και η προσωπική ζωή αποκτούν νόημα μόνο, εφόσον δημοσιοποιούνται. Αυτή ακριβώς η τάση διαφαίνεται μέσω της εξομολογητικής φύσης των ιστολογίων ως κειμένων, γι' αυτό και γίνεται από τους συγγραφείς η σύνδεση αυτών των δύο πτυχών.

Το κείμενο εξετάζει επιπλέον τις κοινωνικές επιταγές που προωθούν την εξέλιξη των ιστολογίων και τη σχέση τους με τη διαμόρφωση κοινωνικά και ιστορικά κατασκευασμένων ταυτοτήτων. Οι επιταγές αυτές, κατά τους συγγραφείς, έχουν να κάνουν κατά κύριο λόγο με την τάση της δημοσιοποίησης της προσωπικής ζωής, όπως αναφέρθηκε παραπάνω. Αυτό που είναι σημαντικό όμως είναι πως σε μία εποχή, όπως είναι η εποχή που διανύουμε, που χαρακτηρίζεται από αστάθεια δεν μπορεί παρά να είναι ασταθή και τα κίνητρα που προκαλούν κοινωνικά φαινόμενα. Ως προς τη διαμόρφωση ταυτότητας, οι συγγραφείς διατείνονται πως «η διαμεσολαβημένη ταυτότητα είναι το ρητορικό επίτευγμα των ιστολογίων. Τα υποκείμενα επιλέγουν, επιδεικνύουν και σχολιάζουν τη διαμεσολαβημένη πραγματικότητα του διαδικτύου και με αυτόν τον τρόπο γίνονται έγκριτα μέρη της πραγματικότητας αυτής» (<http://blog.lib.umn.edu/blogosphere/bloggassingaction.html>).

Οι Huffaker & Calvert (2005) εξετάζουν στην έρευνά τους τον τρόπο με τον οποίο οι έφηβοι χρησιμοποιούν τα ιστολόγια προκειμένου να ανακαλύψουν την ταυτότητά τους, εστιάζοντας στη χρήση της γλώσσας και στη σχέση της με το φύλο των παιδιών. Σύμφωνα με τα συμπεράσματα της έρευνας, τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια παρουσιάζουν στα ιστολόγια τους τον εαυτό τους κατά τον ίδιο τρόπο, αποκαλύπτοντας συχνά τα προσωπικά τους στοιχεία. Επιπλέον, και τα δύο φύλα χρησιμοποιούν στον ίδιο βαθμό εικόνες γραφικών που παρουσιάζουν συναισθήματα (emoticons), με μία τάση όμως μεγαλύτερης χρήσης από τα αγόρια. Τέλος, τα αγόρια φαίνεται να παρουσιάζουν περισσότερο δημιουργική χρήση της γλώσσας σε σχέση με τα κορίτσια, χωρίς ωστόσο ιδιαίτερα σημαντικές διαφορές, ενώ δεν διστάζουν σε μεγαλύτερο βαθμό να αποκαλύψουν τις σεξουαλικές τους προτιμήσεις. Αυτό που είναι ιδιαίτερα σημαντικό όμως από τα συμπεράσματα αυτής της έρευνας είναι αφενός η ανάδειξη της τάσης που υπάρχει σε σχέση με τη συγκάλυψη των διαφορών μεταξύ των δύο φύλων και αφετέρου η αντίληψη της γλώσσας ως ενός μέσου προβολής ενός δημόσιου προσώπου.

Τη σχέση μεταξύ γλωσσικής χρήσης, κειμενικού είδους και φύλου κατά τη χρήση των ιστολογίων μελετούν στην έρευνά τους οι Herring & Paollilo (2006), θέτοντας το ερώτημα αν παρατηρούνται ποικιλίες στη γλωσσική χρήση ανάλογα με το φύλο του συγγραφέα και το κειμενικό είδος ενός ιστολογίου, καθώς, σύμφωνα με πολλές έρευνες, τόσο το κειμενικό είδος όσο και το φύλο ενός υποκειμένου επηρεάζει το λόγο

του, γραπτό ή προφορικό, ενώ παραδοσιακά κάποια κειμενικά είδη σχετίζονται με το ένα ή το άλλο φύλο. Οι συγγραφείς καταλήγουν πως το κειμενικό είδος επηρεάζει περισσότερο από το φύλο ενός υποκειμένου τη γλωσσική χρήση, καθώς από τα δεδομένα της έρευνάς τους φάνηκε πως ανεξαρτήτως του φύλου του συγγραφέα κειμενικά είδη –όπως το ημερολόγιο- που παραδοσιακά σχετίζονται με το γυναικείο φύλο παρουσιάζουν χαρακτηριστικά ύφους που σχετίζονται με το γυναικείο φύλο, ενώ κειμενικά είδη –όπως οι εφημερίδες- που παραδοσιακά σχετίζονται με το αντρικό φύλο παρουσιάζουν χαρακτηριστικά ύφους που σχετίζονται με το αντρικό φύλο.

Η σχέση των ιστολογίων με τη διαμόρφωση κοινωνικής ταυτότητας είναι το θέμα της έρευνας των Pluempavanh & Panteli (2007), οι οποίοι πλαισιώνουν την έρευνά τους με τη Θεωρία της Κοινωνικής Ταυτότητας του Tajfel. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή η κοινωνική ταυτότητα ενός υποκειμένου διαμορφώνεται από την αλληλεπίδραση της προσωπικής του ταυτότητας και της ταυτότητας της κοινότητας στην οποία εντάσσεται. Κατ' αναλογία ο χρήστης ενός ιστολογίου ξεκινάει τη δημιουργία του ιστολογίου του βασιζόμενος στα προσωπικά χαρακτηριστικά του και στην προσωπική του ταυτότητα. Η αρχική του αυτή όμως δημιουργία τείνει να επηρεάζεται από την ομάδα η οποία συμμετέχει στην ανάγνωση του ιστολογίου του. Λαμβάνοντας υπόψη τα τρία βασικά στοιχεία που εμπλέκονται στη διαμόρφωση της κοινωνικής ταυτότητας, δηλαδή την κατηγοριοποίηση των μελών μίας κοινότητας προκειμένου να κατανοηθεί το κοινωνικό περιβάλλον, την ταυτοποίηση με μια συγκεκριμένη ομάδα και τη σύγκριση με άλλα υποκείμενα και ομάδες προκειμένου να διαμορφωθεί η αυτοαντίληψη, οι συγγραφείς τα ερευνούν στα πλαίσια της χρήσης ιστολογίων και διαπιστώνουν πως και τα τρία στοιχεία διαφαίνονται μέσω των πρακτικών που αναπτύσσονται κατά τη χρήση ενός ιστολογίου.

5. Συζήτηση - Συμπεράσματα

Αναφορικά με την πρώτη οπτική αυτό που έχει κανείς να παρατηρήσει είναι πως οι περισσότερες προσεγγίσεις μοιάζουν εξαιρετικά επιφανειακές, ενώ φαίνεται πως συχνά επαναλαμβάνονται τα ίδια επιχειρήματα, όπως συμβαίνει με κάθε νέα τεχνολογική πλατφόρμα. Τις περισσότερες φορές γίνεται λόγος και για ένα πλήθος δεξιοτήτων που προκύπτουν κατά τη χρήση των ΝΤ και που παρουσιάζονται ως δεδομένες και ανεξάρτητες από ποικίλους κοινωνικούς, πολιτισμικούς, πολιτικούς και οικονομικούς παράγοντες. Έτσι προβάλλει μία λογική -η οποία απηχεί τις αντιλήψεις του αυτόνομου μοντέλου γραμματισμού, για το οποίο έκανε λόγο ο Shreet- σύμφωνα με την οποία η χρήση και μόνο των νέων μέσων θα οδηγήσει στην πρόοδο. Αυτό όμως που είναι σημαντικό είναι να αναζητηθούν τα στοιχεία εκείνα που διαφοροποιούν ψηφιακές πρακτικές γραμματισμού, όπως τα ιστολόγια, από παραδοσιακές πρακτικές με τις οποίες τα παιδιά έρχονταν σε επαφή μέχρι τώρα και οι λόγοι για τους οποίους η αξιοποίηση αυτών των πρακτικών είναι επιτακτική για τη γλωσσική εκπαίδευση.

Προκειμένου να απαντηθούν τέτοιου είδους ερωτήματα πρέπει πρώτα να γίνει κατανοητό πως κάθε νέα τεχνολογία ανασκευάζει τη σχέση μας με τον κόσμο, αφού ο τρόπος με τον οποίο περιγράφουμε τον κόσμο μέσω της γλώσσας επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε τον κόσμο, και το αντίστροφο. Για να κατανοήσουμε πλήρως τη δυναμική –αν υπάρχει- των ιστολογίων σε αυτό το πεδίο, θα πρέπει να μην θεωρούμε τα ιστολόγια ως ένα ξεχωριστό φαινόμενο, αλλά ως ένα μέρος του συνόλου των κοινωνικών πρακτικών με τις οποίες ερχόμαστε καθημερινά σε επαφή, και να αναρωτηθούμε πρωτίστως πώς η διαδικασία χρήσης ιστολογίου αλλάζει τον τρόπο με τον οποίο σκεφτόμαστε.

Η έλλειψη συνάρτησης με το κοινωνικό, πολιτισμικό, οικονομικό και ιστορικό συγκείμενο είναι φανερό και στην προσέγγιση των ιστολογίων ως πρακτικών γραμματισμού και κοινοτήτων διαμόρφωσης εγγράμματων ταυτοτήτων. Ωστόσο, καθώς το ευρύτερο συγκείμενο προσδιορίζει το περιεχόμενο του γραμματισμού και κατ' επέκταση τις κατευθύνσεις που πρέπει να έχει η γλωσσική εκπαίδευση, είναι αναγκαίο να διερευνηθεί η εξέλιξη της νέας αυτής διαδικτυακής εφαρμογής σε σχέση με την κοινωνική πραγματικότητα –τοπική και παγκόσμια- και ο τρόπος με τον οποίο η συμμετοχή σε επαναλαμβανόμενες πρακτικές που οδηγούν στην κοινωνικοποίηση των παιδιών τα διαμορφώνει ως εγγράμματα υποκείμενα.

Η συχνή επίσης αναφορά στα μεγάλα ποσοστά των εφήβων που ασχολούνται με τα ιστολόγια κάνει για έναν ακόμα λόγο επιτακτική τη διερεύνηση των εξωσχολικών πρακτικών γραμματισμού των παιδιών κατά τη χρήση ιστολογίων, δεδομένου ότι η γνώση της λειτουργίας της άτυπης μάθησης είναι απαραίτητη για να μπορεί κανείς να διαμορφώσει ένα εκπαιδευτικό σχέδιο. Η διερεύνηση αυτή είναι ακόμη πιο επιτακτική, αν σκεφτεί κανείς πως τα τελευταία χρόνια οι εξωσχολικές πρακτικές των παιδιών παρεισφρουν στην τυπική εκπαίδευση, ενώ από την άλλη η άτυπη μάθηση τείνει να αποκτά τα χαρακτηριστικά της τυπικής μάθησης (Koutsogiannis, υπό δημοσίευση).

Βάσει των δεδομένων αυτών μπορεί κανείς να καταλήξει πως αυτό που απουσιάζει από τις ερευνητικές αναζητήσεις είναι μία προσέγγιση βασισμένη στη θεωρία της Κοινωνικής Σημειωτικής του Halliday, σύμφωνα με την οποία μέσα στα κείμενα ενσωματώνεται η κοινωνία και οι δομές της. Η αντίληψη των

κειμένων και η ανάγνωσή τους σε στενή συνάρτηση με το συγκείμενό τους μπορεί να οδηγήσει σε αξιόλογα συμπεράσματα σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο μέσω της γλώσσας διαμορφώνεται η ταυτότητά μας, οι γνώσεις μας, οι αξίες μας και οι πεποιθήσεις μας για τις κοινωνικές διαδικασίες.

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ θερμά τον καθηγητή κ. Δημήτρη Κουτσογιάννη για τη στήριξή του και τις διαφωτιστικές και καίριες παρεμβάσεις του.

Βιβλιογραφία

- Blood, R. (2002). Weblogs: A history and perspective. In Editors of Perseus Publishing (Eds.). *We' ve Got Blog: How Weblogs are Changing Culture*. Cambridge, MA: Perseus Publishing. 7-16.
- Davies, J. & Merchant, G. (2007). Looking from the Inside Out: Academic Blogging as New Literacy. In Knobel, M. & Lankshear, C. (Eds.). *A New Literacies Sampler*. New York: Peter Lang. 167-198.
- Duffy, P. & Bruns, A. (2006). The use of Blogs, Wikis and RSS in Education: A conversation of Possibilities. In *Proceedings Online Learning and Teaching Conference 2006*. Brisbane: OLT. 31-38.
- Halliday, M.A.K. (1996). Literacy and linguistics: a functional perspective. In Hasan, R. & Williams, G. (Eds.). *Literacy in Society*. New York: Longman. 339-376.
- Herring, S. C. & Paolillo, J. C. (2006). Gender and genre variation in weblogs. *Journal of Sociolinguistics*, 10(4). 439-459.
- Herring, S.C., Scheidt, L.A., Kouper, I. and Wright, E. (2006). A Longitudinal Content Analysis of Weblogs: 2003-2004. In Tremayne, M. (Ed.), *Blogging, Citizenship and the Future of Media*. London: Routledge.
- Huffaker, D. (2005). The educated blogger: Using weblogs to promote literacy in the classroom. *AACE Journal*, 13(2). 1-98.
- Huffaker, D. A., & Calvert, S. L. (2005). Gender, identity, and language use in teenage blogs. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 10(2). Article 1.
- Koutsogiannis, D. (υπό δημοσίευση). *Recontextualizing the 'home/school mismatch hypothesis'; towards an internationally oriented socio-political discourse in researching children's digital literacy practices*.
- Lankshear, C. & Knobel, M. (2003). Do-It-Yourself Broadcasting: Writing Weblogs in a Knowledge Society. In *American Education Research Association Annual Meeting Conference Proceedings*. Chicago.
- Lankshear, C. & Knobel, M. (2006). Blogging as participation: The Active Sociality of a New Literacy. In *American Education Research Association Annual Meeting Conference Proceedings*. San Francisco.
- Lankshear, C. & Knobel, M. (2007). Sampling "the New" in New Literacies. In Knobel, M. and Lankshear, C. (Eds.). *A New Literacies Sampler*. New York: Peter Lang. 1-24.
- Miller, C.R., & Shepherd, D. (2004). Blogging as social action: A genre analysis of the weblog. In Gurak, L., Antonijevic, S., Johnson, L., Ratliff, C. and Reyman, J. (Eds.). *Into the Blogosphere: Rhetoric, Community, and Culture of Weblogs*. University of Minnesota.
- O'Donnell, M. (2005). Blogging as pedagogic practice: artefact and ecology. *Asia Pacific Media Education*, (17). 5-19.
- Pluempavarn, P. & Panteli, N. (2007). *The Creation of Social Identity Through Weblogging*. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <http://www.bath.ac.uk/management/research/pdf/2007-10.pdf> (8/2/2008).
- Shirky, C. (2003). *Power laws, weblog and inequality*. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: www.shirky.com/writings/powerlaw_weblog.html (8/2/2008).
- Walker, J. (2005). Weblogs: learning in public. *On The Horizon - The Strategic Planning Resource for Education Professionals*, 13(2). 112-118.